

DNS VÍRUSCSALÁDOK

ADENOVIRIDAE

PARVOVIRIDAE

POXVIRIDAE

HEPADNAVIRIDAE

HERPESVIRIDAE

PAPILLOMAVIRIDAE

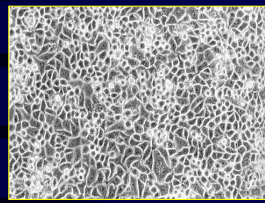
POLYOMAVIRIDAE

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ADENOVÍRUSOK

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

(1949. Enders és mtsai: szövettenyésztés)
 1953. Rowe és mtsai: eltávolított tonsillák

szövettenyészet

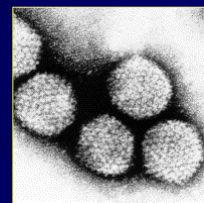
„vakpasszázs”

sejtpusztulás (cytopathogén hatás)

AD (Adenoid Degeneration)
APC (Adenoidal-Pharygeal-Conjunctival)
ARD (Acute Respiratory Disease)
RI (Respiratory Illness)

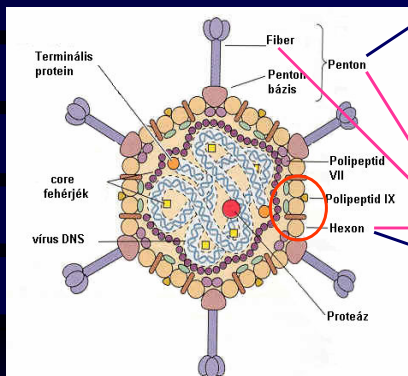
ICTV: ADENOVÍRUS
(1956) Adenoviridae

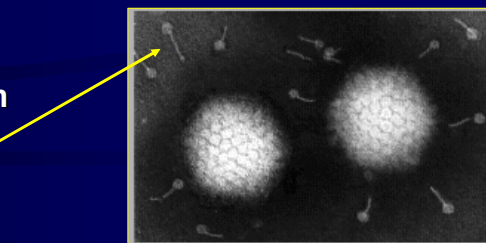
adenovírus virion

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

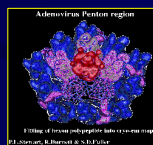
Morfológia: kubikális (ikozahedrális), 90-100 nm

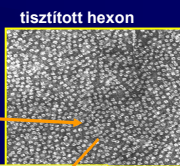
hexon: lapokon és éleken, hat szomszéd, közös KK antigén
penton/fiber: csúcsokon, öt szomszéd, kötődés a receptorokhoz, hemagglutináció, korai citotoxikus reakció (korai CP), típus- és altípus specifikus antigének

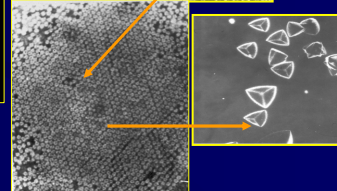
Kapszomerek

Penton bázis a peripentonális hexonokkal

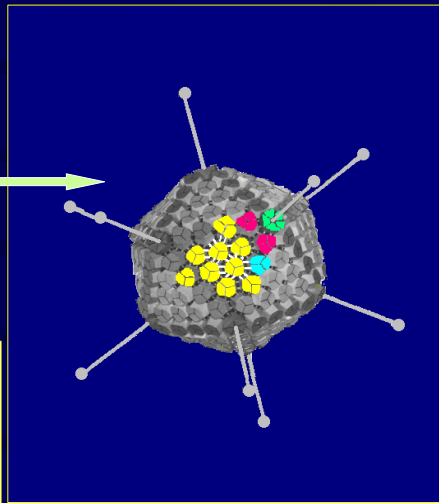
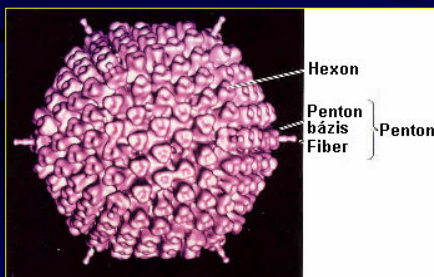
tisztított hexon

két és háromdimenziós hexonkristály

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

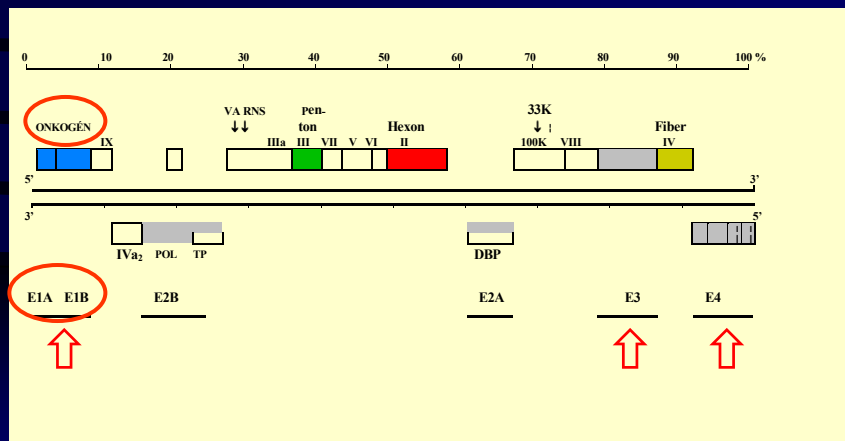
ADENOVÍRUS 3D SZERKEZETE és a VIRION MOLEKULÁRIS SZERVEZŐDÉSE

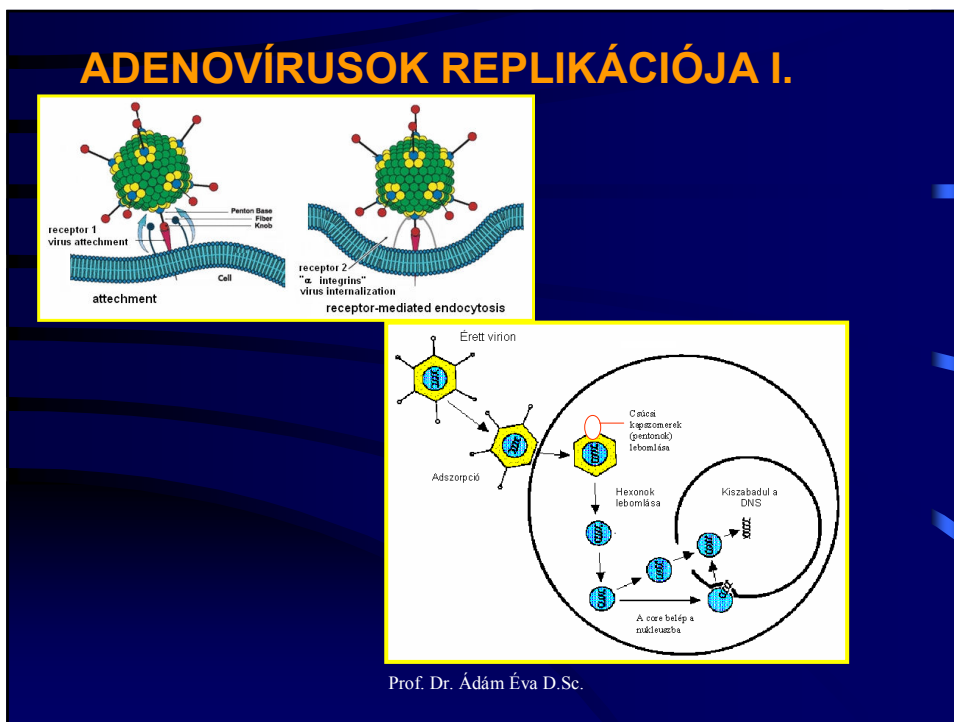
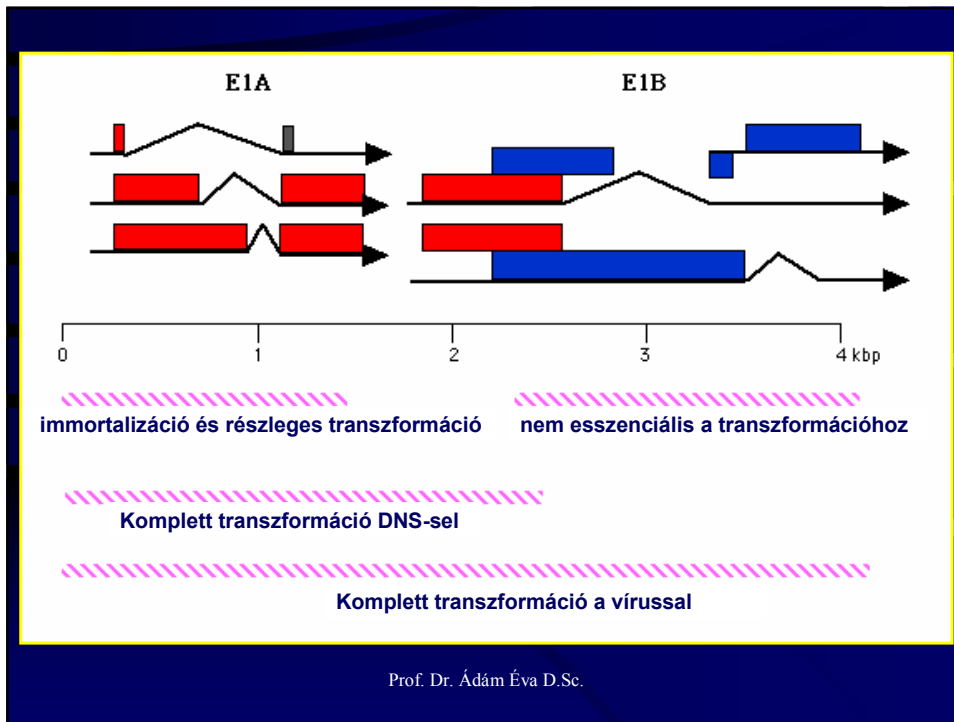
Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ADENOVÍRUSOK NUKLEINSAVÁNAK SZERVEZŐDÉSE

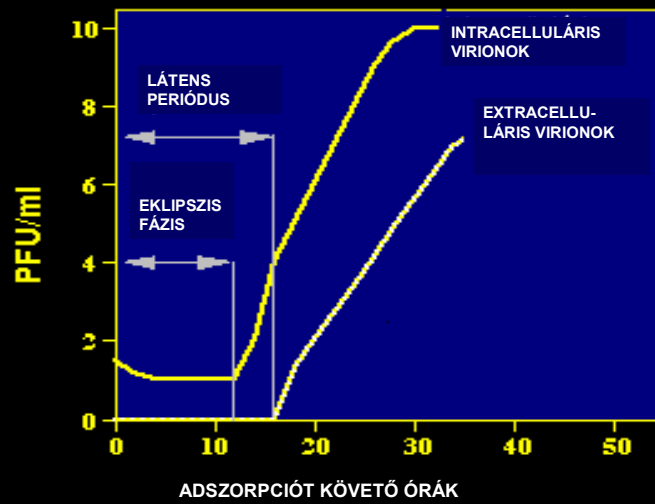
Nukleinsav: ds lineáris

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ADENOVÍRUSOK REPLIKÁCIÓJA II.

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ADENOVÍRUSOK RENDSZERTANA

Genusok: **AVIADENOVIRUS** (madarak)
ATAADENOVIRUS (kérődzők, hüllők, madarak,
bozótos farkú oposzum)
SIADENOVIRUS (békák, madarak)
ICHTADENOVIRUS (új!, halak)

MASTADENOVIRUS (emlősök)

7 csoportban (fiber hossz, G+C tartalom,
onkogenitás, hemagglutináció)

52 humán szerotípus

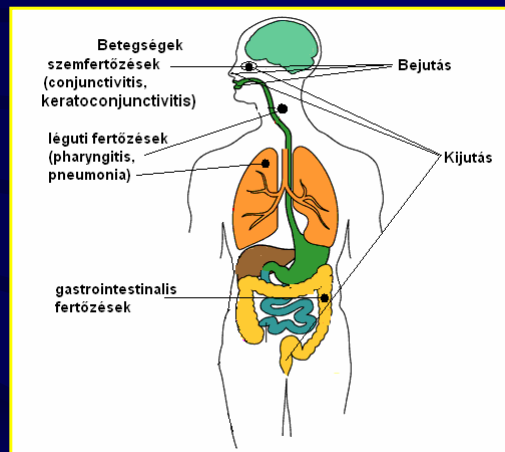
A-B onkogén, 3+9 típus (újszülött állat)
C-D transzformál, 4+32 típus (szövettenyészet)
E ? (1 típus, „ős”)
F (2 típus, enterális)
G (új) (1 típus, enterális)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ADENOVÍRUSOK ÁLTAL OKOZOTT MEGBETEGEDÉSEK

Több szerotípus - azonos kórkép
Egy szerotípus - több kórkép

Latencia!

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

LÉGÚTI FERTŐZÉSEK:

pharyngitis: 1, 2, 3, 5, 7

akut légúti betegség (újoncok): 4, 7, 14, 21

pharyngoconjunctivalis láz: 3, 7

pneumonia: 1, 2, 3, 7

pertussis-szerű szindróma: 5

SZEMFERTŐZÉSEK :

pharyngoconjunctivalis láz (conjunctivitis),
epidémiás keratoconjunctivitis: 8, 19, 37 (uszoda,
nosocomialis: szemcseppek, tonometer) minden
korcsoport

follicularis conjunctivitis: 3, 4, 11

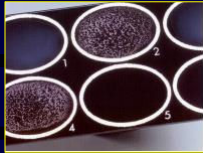
HÚGYÚTI FERTŐZÉS:

akut haemorrhagias cystitis: 11, 21 (gyermekek, fiatal felnőttek)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

TÁPCSATORNA FERTŐZÉSEK:

gastroenteritis: 40, 41, (csecsemők, gyermekek), második leggyakoribb (1. Rotavírus) AV52: felnőttek gastroenteritise
diagnózis: EM, ELISA vagy latex agglutináció

IMMUNSZUPPRESSZÁLTAK FERTŐZÉSEI:

encephalitis, pneumonia, gastroenteritis
(új szerotípusok: 34, 35)

Adenovírusok és az AIDS : súlyosítja a fertőzöttek állapotát, E1A korai génterméke transzaktiválja a HIV transzkripcióját

(Megelőzés: "élő" adenovírus szerotípusok: 4 és 7 enterosolvens kapszulában)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

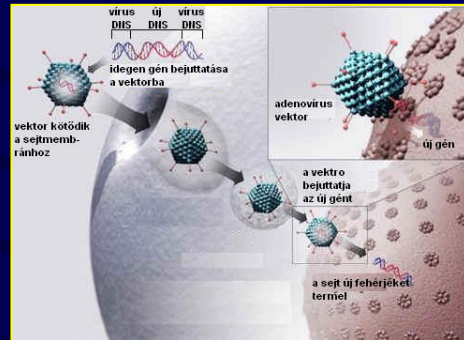
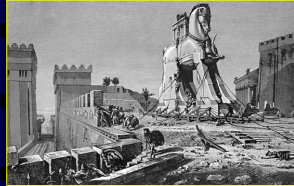

ADENOVÍRUS FERTŐZÉS OKOZZA AZ ELHÍZÁST?

- AdV-36 állatkísérletben testsúly megnégyszereződését okozza
- Szerológiai vizsgálattal az elhízottak 30 %-ban antitest található
- Cseppfertőzéssel terjed, de a zsíresejteket támadja meg
- *Elhízás elleni védekezés - védekezés egy fertőző betegség ellen?*

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

REKOMBINÁNS ADENOVÍRUSOK (GÉNTERÁPIA)

ELŐNYÖK

- széles sejtropizmus
- extrakromoszomális működés
- biztonságos
- jól szaporítható
- sokáig eltartható
- alkalmazási mód széleskörű
- kiváltott immunitás jó

HÁTRÁNYOK

- széles sejtropizmus
- gyulladásos reakciók
- direkt toxicitás
- immunválasz

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

I. generációs adenovírus vektorok

- az idegen gén az **E1a** és **E1b** régiók között, replikáció defektív, rövid idejű alkalmazhatóság, alkalmas szomatikus sejtek (tüdő, máj, izom, ér, agy) genetikai modifikációjára. Vakcina: HBV, HSV, CMV, HIV, parainfluenza-3, rotavírus, coronavírus, malária, leishmania

II. generációs adenovírus vektorok

- hosszú idejű génterápiára alkalmazzák, de indukálja a gazdaszervezet immunválaszát (gátolja az ismételt alkalmazás hatásosságát), a sikertelenség elkerülhető, ha megfelelően változtatják a vektorokat

III. generációs adenovírus vektorok

- "gutless" vektorok (helper dependens)

Megváltoztatott felszíni receptorok (fiber), irányított adszorpció

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Idegen gének bejuttatásának célja:

tumoros betegségek *immunterápiája* (citokin gének),
molekuláris terápia (tumorszuppresszor gének),
vírusterápia,
génhibán alapuló betegségben géncsere
vakcinálás

- *cysticus fibrosis* (tüdő, bakteriális fertőzések veszélye)
- agy-, fej- és nyaktáji-, mell-, méhnyak-, vese-, prosztata-, vastagbél tumorok, krónikus lymphocytas leukaemia, melanoma
- cardiovascularis betegségek

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

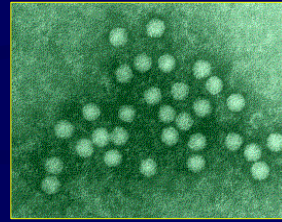
PARVOVÍRUSOK (*parvus: nagyon kicsi*)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Morfológia: **ikozahedrális**

Nukleinsav: **ss DNS**

Replikáció: sejtmag

20 nm

RENDSZERTAN

Család: **Parvoviridae**

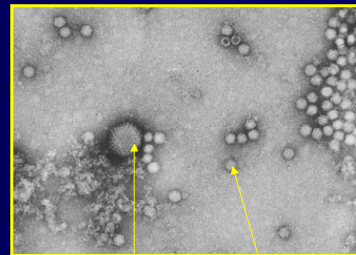
Genusok: **PARVOVIRUS (RA-1)**

ERYTHROVIRUS (B19)

BOCAVIRUS (humán bocavírus)

DEPENDOVIRUS (AAV)

DENSOVIRUS (állati kórokozók,
szopornyica kutyák hasmenéses
megbetegedése, vakcina)

Adenovírus AAV

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Table 2. Respiratory viruses during 2000/01-2007/08 seasons

Virus	Influenza season (September-August)							Total	
	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07		2007/08
1. Respiratory syncytial virus	116	107	75	96	208	271	294	350	1,517
2. Human metapneumovirus	-	-	94	60	137	313	207	240	1,051
3. Parainfluenza virus	70	61	134	61	208	111	169	143	957
Parainfluenza virus not typed	-	-	8	1	1	2	4	2	18
Parainfluenza virus 1	14	14	31	7	66	34	52	40	258
Parainfluenza virus 2	36	4	18	7	45	9	24	14	157
Parainfluenza virus 3	20	43	77	46	95	66	89	86	522
Parainfluenza virus 4	-	-	-	-	1	-	-	1	2
4. Rhinovirus	21	18	22	42	57	147	157	134	578
5. Human bocavirus	-	-	-	-	-	-	-	29	29
6. Coronavirus	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Influenza virus A H unknown	-	1	1	-	1	1	-	-	4
Influenza virus A H1	1,891	3,282	1	5	184	1,375	638	3,819	11,190
Influenza virus A H3	811	3,129	5,172	4,847	2,564	3,428	2,396	532	22,379
Influenza virus B	2,417	1,910	2,626	293	3,400	529	2,041	319	13,535
Influenza virus C	-	11	-	32	3	23	10	20	99
Total	5,326	8,519	8,125	5,436	6,762	6,198	5,887	5,587	51,840

(Infectious Agents Surveillance Report: Data based on the reports received before September 23, 2008)

IASR

Infectious Agents Surveillance Report

Bocavírus fertőzés: súlyos pneumonia és enterális tünetek (hasmenés)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

“ÖTÖDIK” BETEGSÉG (“FIFTH DISEASE”)

B19: Erythema infectiosum (kanyaró, skarlát, rubeola, bányahimlő és az „ötödik betegség”)

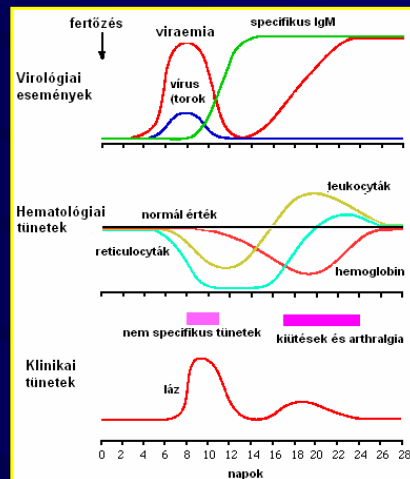
cseppfertőzés (70 %-os szeropozitivitás),
influenzaszerű tünetek, kiütések
arcon (gyermekek), végtagokon
(felnőttek)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Komplikációk: arthritis, arthralgia,
aplasticus anaemia, immundeficiens állapotban
krónikus anémia (specifikus affinitás a vvt-hez),
magzati károsodás (hydrops), koraszülés, vetélés

Diagnózis: szerológia
(antigén: MEA, ellenanyag: IgM)

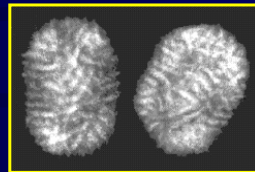
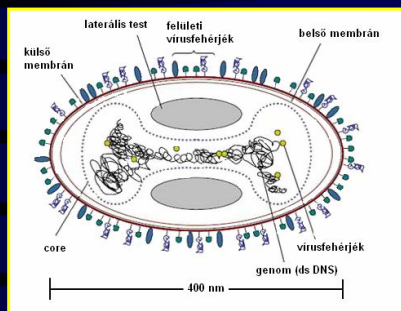

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

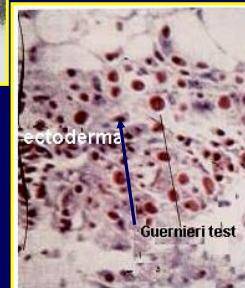
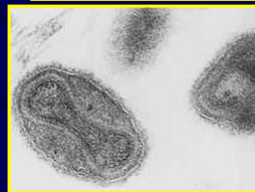
POXVÍRUSOK

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

MORFOLÓGIA: komplex, ovoid (tégla), laterális testek, peplon, 100 polipeptid, lipidek, szénhidrátok

(300-240 nm)

NUKLEINSAV: ds, lineáris

REPLIKÁCIÓ: citoplazma,
zárványok: Guernieri-féle testek

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

POXVÍRUSOK RENDSZERTANA

CSALÁD: **Poxviridae**

Alcsaládok: **ENTOMOPOXVIRINAE** (alcsalád) rovarok
poxvírusai

CHORDOPOXVIRINAE (gerincesek
poxvírusai)

Genusok:

ORTHOPOXVIRUS: VARIOLA, VACCINIA
(COWPOX),
MONKEYPOX

MOLLUSCIPOXVIRUS: M. CONTAGIOSUM

YATAPOXVIRUS: YABAPOX, TANAPOX

PARAPOXVIRUS: ORF

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

ORTHOPOXVIRUS

VARIOLA VÍRUS, VARIOLA VERA (fekete himlő)

Variola minor (Alastrim, cotton pox, milkpox, white pox, Cuban itch)

Vaccinia vírus (ritka komplikáció, posztvakcinációs)

Monkeypox vírus (generalizált, pusztulával)

Cowpox vírus (lokális kifekélyesedő bőr elváltozás)

Fekete himlő klinikai megjelenés szerinti besorolása

Variola vera discreta
(diszkrét papulák)

Variola vera confluens
(confluens papulák)

Hemorrhagias variola
(fulminans)

“lapos” fekete himlő (a léziók
nem emelkednek ki a
bőrfelszínből)

Purpura variolosa

*Purpura pustulosa
haemorrhagica*

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

FEKETE HIMLŐ

- 1796: **VAKCINÁCIÓ**
- 1979: **ERADIKÁCIÓ**
- **JELLEN: BIOLÓGIA FEGYVER**

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

VARIOLA MAJOR (fekete himlő)

Variola (latin varius) : foltos
varus: pattanás, kiütés, pörsenés

Kb. 3000 évvel ezelőtt, Kína, India, Nyugat-Afrika

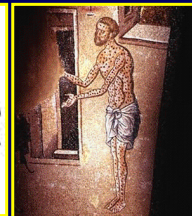
1700-as évek: Európa

1721: Amerika

a nagy járványokban: kb. **100** millió halál,
200 millió betegnél maradó heg és vakság

V. Ramses fáraó múmiája

Mozaik a XIV. századból

szifilisz

Small pox(pox/pock: himlő/szifilisz)

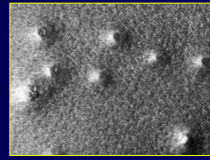
Fekete himlő

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

TERJEDÉS: cseppfertőzés, direkt kontaktus, inkubáció: 7-17 nap

TÜNETEK (macula-papula-vesicula-pustula)

Bőr (tenyér és talp kivételével)

4. nap

7. nap

centrifugális terjedés
máj, lép, tüdő, csont

inkubáció
bőrtünetek előtt megjelenése

bőrtünetek

pörkösödés
pörk leesés
maradó hegek

Fekete himlő

7-17 nap
2-4 nappal láz,
rossz közérzet
arc, kar, láb, talp,
tenyér
10.-14. nap
14.-28. nap
+

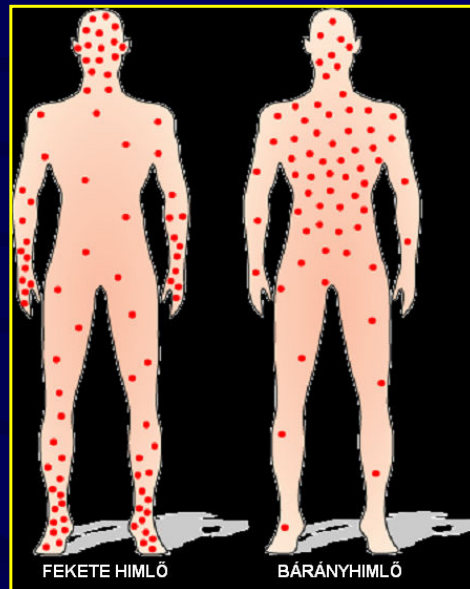
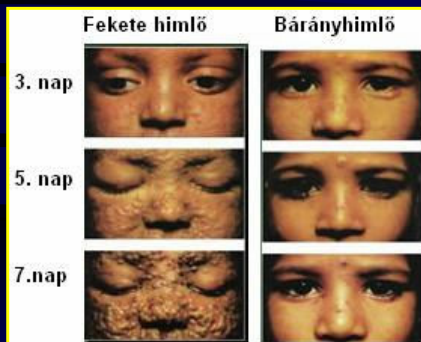
Báránymimlő

14-21 nap
-
törzs
4.-7. nap
14. nap után
-

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

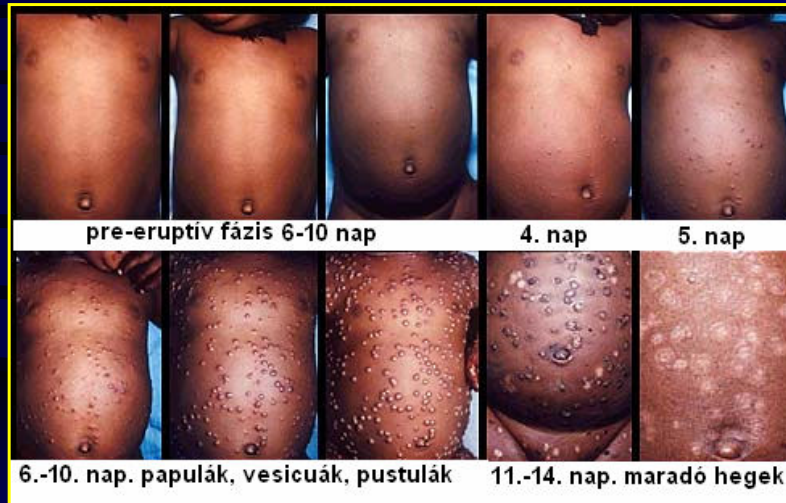
**FEKETE HIMLŐ (poxvírus)
és
BÁRÁNYHIMLŐ (herpesvírus)**

**BŐRTÜNETEINEK
ELHELYEZKEDÉSE A
TESTFELSZÍNEEN**

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Variola major

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

DIAGNÓZIS: direkt víruskimutatás,
vírus-izolálás,
vírus-antigén kimutatás,
szerológia vizsgálatok: HAG, ELISA, RIA, IF

DIFFERENCIÁL DIAGNÓZIS

(más poxvírusok, enterovírusok,
herpesvírusok (varicella,
generalizált herpes),
bakteriális (secunder syphilis)
fertőzések, kontakt dermatitis)

Variola minor (alastrim)

Mortalitás 30-50 %

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

KOMPLIKÁCIÓK

bronchitis , tüdő oedema, arthritis,
osteomyelitis, encephalitis, kerat
cornea fekély (vakság)

Terhesség: perinatalis fertőződés,
congenitális fertőzések

VAKCINÁCIÓS KOMPLIKÁCIÓK

Szöveti necrosis az
oltás után

Generalizált vaccinia
fertőzés

Eccema vaccinatum

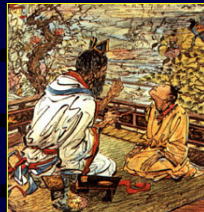

Autoinoculatio

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Megelőzés

Varioláció

X. század, Kína, intranasalis "oltás"
(inokulálás) a fekete himlős var orr
nyálkahártyára helyezésével

XVIII. század, a törökországi brit konzul felesége
annyira biztos volt a fenti módszer
hatásosságában és veszélytelenségben, hogy a
saját gyermekeit „védte” ezzel a módszerrel
(1717), és erről értesítette a brit királyi családot
is, ahol szintén bevezették az immunizálás ezen
módját

Lady *Mary Montague* (1717)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

Megelőzés Vakcináció

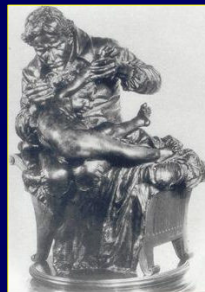

JENNER, E.
(1749-1823)

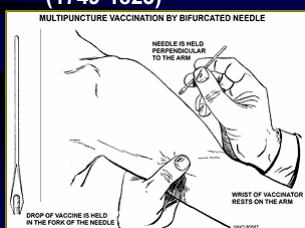
„a tehenhimlőben megbetegedett
fejőnők immunisak a fekete himlővel
szemben”

1798: vakcinálás élő vírussal
(Poxvirus officinale)

vacca (latin): tehén → **vakcina**,
vakcináció

Az első vakcinálás:
James Phipps, 8 éves
kisfiú (London)

(scarificatio)

oltóláncza

Új védőoltás: **szövet-
tenyészet**en tenyésztett
vaccinia vírus

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

WHO ERADIKÁCIÓS PROGRAM

- ⇒ hatásos oltóanyag van
- ⇒ állati rezervoár nincs

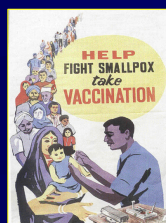
1977. Utolsó természetes eset Szomáliában

1978. Laboratóriumi fertőzés Angliában

1979. WHO deklaráció a világhimlőmentességéről

1983. Utolsó két laboratórium: CDC, Atlanta **USA**,
Virologiai és Biotechnológiai Központ, Koltsovo,
Oroszország

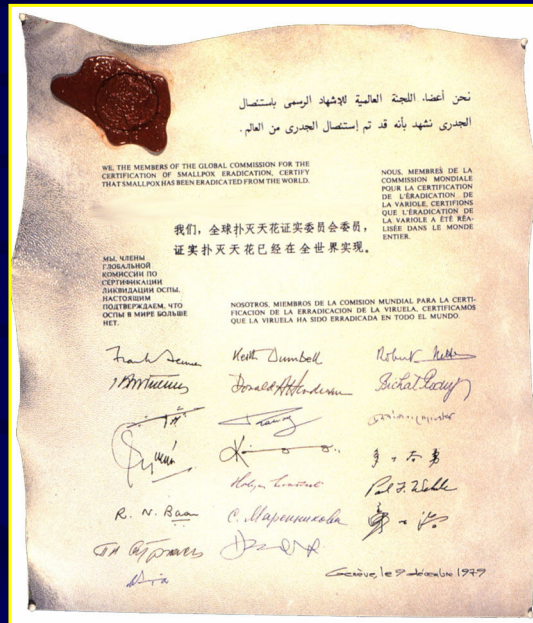
1996. WHO, az utolsó törzsek megsemmisítése, 1999. június 30.

Ali Maow Maalh (23)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

**WHO deklaráció
a világ himlőmentes-
ségéről
(Genf, 1979)**

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

EGYÉB POXVÍRUS FERTŐZÉSEK

MONKEYPOX: zoonózis - 2003, USA: 35 igazolt eset,
gambiai óriáspatkány - pele → prérikutya
(emberben a vacciniavírus védő hatása)

Állat-ember: marás, testfolyadék, bőrelvált.

Ember-ember: cseppfertőzés, váladékok,
fertőzött ruhanemű

(USA, harapás)

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

COWPOX: foglalkozási ártalom (fejőnök),
(lokális léziók), macska! →

Milker's node (tehenészcsomó,
fájdalmatlan bőr „daganat”,
foglalkozási ártalom) →

Orf (fájdalmatlan,
lokális bőr necrosis) →

Molluscum contagiosum (kis,
benignus daganat, direkt
és indirekt kontaktus,
STD) →

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.

A fekete himlő vírusa, mint a bioterrorizmus fegyvere

Történet

A 17. és 18. században Észak-Amerikában, az indiánok elleni harcokban variola vírussal fertőzött takarókat "ajándékoztak" a bennszülötteknek

1947-ben a korábbi Szovjetunióban aeroszol formájában állítottak elő virulens himlővírust, és adaptálták a bombákkal és ballisztikus rakétákkal való elterjesztésre

Terjesztés (aeroszol), növeli a civil populáció veszélyeztetettségét a himlőoltás beszüntetése (eradikáció), csökken az immunisak száma (legalább 40 millió adag vakcinának kell készenlétben lennie a támadás 4-8 hetén belül)

„A” kategória

- könnyen szóródnak, emberről-emberre is terjednek
- magas mortalitás
- pánikkeltés
- közegészségügytől speciális felkészültséget igényel

C. botulinum, B. anthracis, Y. pestis, F. tularensis, Variola major, vírusos vérzések, lázok

Prof. Dr. Ádám Éva D.Sc.